Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

1 март 2012 година *

„Защита на потребителите — Договори, сключени извън търговския обект — Директива 85/577/ЕИО — Приложно поле — Изключване — Застрахователни договори, свързани с инвестиционен фонд“

По дело C-166/11

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Audiencia Provincial de Oviedo (Испания) с акт от 24 март 2011 г., постъпил в Съда на 5 април 2011 г., в рамките на производство по дело

Ángel Lorenzo González Alonso

срещу

Nationale Nederlanden Vida Cia De Seguros y Reaseguros SAE,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: г-н M. Safjan, председател на състав, г-н E. Levits и г-жа M. Berger (докладчик), съдии,

генерален адвокат: г-жа V. Trstenjak,

секретар: г-н A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за Ирландия, от г-н D. O’Hagan, в качеството на представител,

— за полското правителство, от г-н B. Majczyna, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от г-н J. Baquero Cruz, в качеството на представител,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

* Език на производството: испански.

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577/ЕИО на Съвета от 20 декември 1985 година относно защита на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект (ОВ L 372, стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 188).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н González Alonso и Nationale Nederlanden Vida Cia de Seguros y Reaseguros SAE (наричано по-нататък „Nationale Nederlanden“) във връзка с иск за разваляне на т.нар. застрахователен договор „unit linked“ (свързан с инвестиционен фонд), както и за връщане на застрахователните премии, платени от г-н González Alonso на основание на този договор.

Правна уредба

Правна уредба на Съюза

3 Член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 гласи:

„Настоящата директива не се прилага към:

[…]

г) застрахователни договори“.

4 Озаглавеният „Приложно поле“ член 2 от Директива 2002/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 година относно животозастраховането (ОВ L 345, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 4, стр. 192, наричана по-нататък „Директива за животозастраховането“) гласи:

„Настоящата директива се отнася до достъпа до и упражняването чрез самостоятелна заетост на дейност по пряко застраховане […] и която обхваща дейностите, посочени по-долу:

1) Следните видове застраховки, когато са на договорна основа:

   а) застраховка „Живот“, а именно видът застраховка, който включва в частност застраховка само за доживяване до определена възраст, застраховка само за смърт […];

   б) анюитети;

   […]

[…]“.

5 Съгласно озаглавения „Срок за [отказ]“ член 35 от тази директива:

„1. Всяка държава членка предвижда титуляр[я]т на полица, който сключва индивидуален договор за застраховка „Живот“, да разполага със срок от 14 до 30 дни от датата, на която той […] е бил информиран[…], че договорът е сключен, в който да [се откаже от него].

Уведомлението за [отказ] от титуляр[я] на полица го[…] освобождава от всякакво бъдещо задължение, произтичащо от този договор.

Останалите правни действия и условия за [отказ] се определят от правото, приложимо към договора, както е определено в член 32, особено що се отнася до условията за уведомяване на титуляр[я] на полица, че договорът е сключен.

[…]“.

6 Член 36 от същата директива, озаглавен „Информация за титулярите на полици“, предвижда:

„1. Преди да бъде сключен договорът, на титуляр[я] на полица се предоставя най-малко информацията, включена в приложение III, част A.

[…]

4. Подробните правила за прилагането на настоящия член и приложение III се определят от държавата членка на задължението“.

7 В точка III от приложение I към Директивата за животозастраховането като „клас“ преки застраховки, за които се прилага тази директива, са упоменати „[з]астраховките, посочени в член 2, параграф 1, букви а) и б), свързани с инвестиционни фондове“.

8 Съгласно част A, буква а).13 от приложение III към тази директива „[у]словия[та] за упражняване на правото за отказа“ трябва да бъдат съобщени на титуляря на полицата преди сключването на договора.

9 Съгласно член 1 от Първа директива 79/267/ЕИО на Съвета от 5 март 1979 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби за достъпа и упражняването на животозастрахователна дейност (ОВ L 63, стр. 1):

„Настоящата директива се отнася за достъпа до и упражняването на пряко застраховане като самостоятелна стопанска дейност […] под формата на определените по-долу дейности:

1. Следните видове застраховане, когато са на договорна основа:

а) животозастраховане […]“ [неофициален превод].

10 В точка III от приложението към тази директива като вид застраховка „Живот“ са упоменати „[з]астраховките, посочени в член 1, параграф 1, буква а) […], които са свързани с инвестиционни фондове“.

Национално право

11 Директива 85/577 е транспонирана в испанския правов ред със Закон 26/1991 от 21 ноември 1991 г. относно договорите, сключени извън търговския обект (Ley 26/1991, sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles) (BOE № 283 от 26 ноември 1991 г.). Закон 26/1991, който е бил в сила до 1 декември 2007 г., е приложим към фактите в главното производство.

12 Съгласно член 2, параграф 1, точка 3 от Закон 26/1991 същият не се прилага „по отношение на застрахователните договори“.

13 Съгласно член 3, параграфи 1 и 2 от Закон 26/1991:

„1. Договорът или предложението за сключване на договор [...] трябва да се изготви в писмена форма, в два екземпляра, да е придружен(о) от формуляр за отказ и да съдържа дата и саморъчен подпис на потребителя.

2. Договорът или предложението за сключване на договор трябва [...] да съдържа ясно и точно посочване на правото на потребителя да оттегли съгласието си, както и на условията и последиците от упражняването на това право“.

14 Съгласно член 4, първа алинея от Закон 26/1991 „сключеният договор, съответно отправеното предложение в нарушение на условията, установени в посочения по-горе член, могат да бъдат обявени за недействителни по искане на потребителя“.

Фактите по главното производство и преюдициалният въпрос

15 От акта за преюдициално запитване е видно, че през юли 2007 г. служител Nationale-Nederlanden посещава г-н González Alonso на работното му място, за да му предложи финансов продукт. Този служител му съобщава, че продуктът представлява сметка с висока доходност, която дава възможност на влогодателя във всеки един момент да получи обратно внесения капитал.

16 Запитващата юрисдикция уточнява, че г-н González Alonso приема предложението и подписва редица документи: полица, наречена „Segur Fondo Dinámico“, застрахователен въпросник с данни за застраховащия и здравословното му състояние и отправено до неговата банка нареждане за директен дебит на сумите по застрахователните премии. След подписването на тези документи Nationale-Nederlanden ING задължава, в периода от 3 септември 2007 г. до 30 май 2008 г., сметката на г-н González Alonso с последователни суми общо в размер на 3 083,30 EUR.

17 През юли 2008 г. г-н González Alonso уведомява Nationale-Nederlanden ING за желанието си да получи обратно платените от него суми. Последното отказва да му ги възстанови. Поради този отказ г-н González Alonso предявява пред съдилищата на Oviedo иск по член 4 от Закон 26/1991, като иска договорът да бъде обявен за недействителен и да му се възстановят платените премии.

18 Според Audiencia Provincial de Oviedo, сезиран с въззивна жалба, документът, наречен „Segur Fondo Dinámico“ и подписан от г-н González Alonso, включва застраховка „Живот“, по която като ползващи се лица застраховащият посочва себе си и децата си, с минимален застрахован капитал 3 000 EUR в случай на смърт. Били добавени други видове услуги, които не са характерни за договора за застраховка „Живот“ и го превръщат в смесен договор. Всъщност услугите по тази застраховка били смесени с услугите, които съответстват на същинския финансово-инвестиционен продукт.

19 Запитващата юрисдикция отбелязва, че заплащаните ежемесечно от застраховащия премии изглежда са предназначени за финансово инвестиране, при което клиентът може да избере инвестиционния процент според портфейла, който му е предложен. Така според направения от г-н González Alonso избор 30 % от внасяните премии са предназначени да бъдат инвестирани във вътрешен фонд, управляван от Nationale Nederlanden, 60 % от тези премии са предназначени за инвестиции в ценни книжа с променлив доход и 10 % от тях са предназначени за инвестиции в ценни книжа с фиксиран доход.

20 Според запитващата юрисдикция следователно г-н González Alonso сключва свързан с инвестиционен фонд договор (unit linked), при който особеното е, че застрахователното дружество носи единствено актюерския риск, докато финансовият риск от инвестицията е за самия застраховащ. Последният поема този риск в замяна на определени данъчни предимства.

21 При тези условия, въпреки че член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 и член 2, параграф 1, точка 3 от Закон 26/1991 изключват застрахователните договори от приложното поле на тези актове, запитващата юрисдикция изразява съмнение дали разглежданият договор не попада в приложното поле на споменатата директива. Всъщност според тази юрисдикция подобно тълкуване би могло да бъде обосновано предвид практиката на Съда, който многократно е подчертавал, че изключенията, предвидени в член 3 от Директива 85/577, трябва да се тълкуват стеснително.

22 Запитващата юрисдикция отбелязва, че ако се приеме, че финансов продукт от вида на т.нар. „unit linked продукти“ попада в приложното поле на Директива 85/577, ще бъдат приложими формалните изисквания, посочени в членове 3 и 4 от този закон, и следователно подписаният от жалбоподателя в главното производство договор може да бъде обявен за недействителен.

23 При тези обстоятелства Audiencia Provincial de Oviedo решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 [...] да се тълкува стеснително, а именно че не се прилага по отношение на сключени извън търговския обект договори, по силата на които се предоставя застраховка „Живот“ срещу заплащането на месечна застрахователна премия, която в различни съотношения се инвестира в ценни книжа с фиксиран доход, в ценни книжа с променлив доход и във финансови инвестиционни продукти на самото дружество?“.

По преюдициалния въпрос

24 Със своя въпрос запитващата юрисдикция иска да установи по същество дали сключен извън търговския обект договор, по силата на който се предоставя застраховка „Живот“ срещу заплащането на месечна застрахователна премия, която в различни съотношения се инвестира в ценни книжа с фиксиран доход, в ценни книжа с променлив доход и във финансови инвестиционни продукти на съдоговарящото дружество, попада съгласно член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 в приложното поле на тази директива.

25 В това отношение първо следва да се припомни, че Директива 85/577 не съдържа дефиниция на понятието за застрахователен договор. Нещо повече, по този въпрос посочената директива не препраща изрично и към правото на държавите членки. Затова, както произтича от изискванията за еднакво прилагане на правото на Съюза и от принципа за равенство, обхватът на понятието „застрахователен договор“ следва да определи, като се отчита контекстът, в който се вписва тази директива, и трябва да получи самостоятелно и еднакво тълкуване в целия Европейски съюз (вж. в този смисъл Решение от 14 януари 1982 г. по дело Corman, 64/81, Recueil, стр. 13, точка 8, както и Решение от 6 март 2008 г. по дело Nordania Finans и BG Factoring, C-98/07, Сборник, стр. I-1281, точка 17).

26 Второ, както е видно от постоянната съдебна практика, дерогациите от правилата на правото на Съюза, целящи да осигурят защита на потребителите, трябва да бъдат тълкувани стриктно (вж. Решение от 13 декември 2001 г. по дело Heininger, C-481/99, Recueil, стр. I-9945, точка 31 и Решение от 15 април 2010 г. по дело E. Fritz, C-215/08, Сборник, стр. I-2947, точка 32).

27 Същевременно, както Съдът вече е уточнил, предоставяната от Директива 85/577 защита на потребителите не е абсолютна и подлежи на някои ограничения (вж. Решение от 10 април 2008 г. по дело Hamilton, C-412/06, Сборник, стр. I-2383, точки 39 и 40, както и Решение по дело E. Friz, посочено по-горе, точка 44). Изключенията по член 3, параграф 2 от Директива 85/577 са част от тези ограничения. Прекалено тясното тълкуване на тези изключения би могло да ги лиши от тяхното полезно действие и следователно не може да бъде прието.

28 Впрочем, що се отнася до договора в главното производство, той предвижда по-специално застраховка „Живот“ в точния смисъл на този термин. Следователно квалификацията на такъв договор като „застрахователен договор“ по смисъла на Директива 85/577 не е явно погрешна. Всъщност, макар и с договора, предмет на главното производство, да се предлага застраховка „Живот“ срещу месечно заплащане на премии, предназначени да се инвестират в ценни книжа с фиксиран доход и в ценни книжа с променлив доход, както и във финансови продукти, чийто финансов риск се носи от самия застраховащ, такива договорни клаузи не са необичайни.

29 Напротив, договорите „unit linked“ („свързани с инвестиционен фонд“), като сключения от г-н González Alonso, са обичайни в застрахователното право. Освен това законодателят на Съюза е приел, че този вид договор се отнася към един от видовете застраховки „Живот“, както е видно от точка III от приложение I към Директивата за животозастраховането, във връзка с член 2, точка 1, буква а) от тази директива.

30 Впрочем още преди влизането в сила на Директива 85/577 застраховките, свързани с инвестиционен фонд, се считат, в съответствие с член 1, точка 1, буква а) от Първа директива 79/267, както и с точка III от приложението към нея, за вид застраховка „Живот“. Приемайки Директива 85/577, законодателят на Съюза все пак не ограничава обхвата на понятието за застрахователен договор, така че да изключи от него застраховките, свързани с инвестиционен фонд.

31 При тези условия и при липсата на разпоредби в противния смисъл трябва да се заключи, че като е приел Директива 85/577 и е изключил от приложното ѝ поле всички застрахователни договори, законодателят на Съюза е имал предвид и застрахователните договори, свързани с инвестиционен фонд.

32 Поради това следва да се приеме за установено, че тези договори не попадат в приложното поле на тази директива.

33 Впрочем това тълкуване на член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 не изключва изначално възможността за потребителите да се откажат, при определени обстоятелства, от действието на застрахователния договор. Наистина Директивата за животозастраховането предвижда в член 35, параграф 1, във връзка с член 36, както и с част А, буква а.13) от приложение III към нея, правото на застраховащия да се откаже от застрахователния договор. Запитващата юрисдикция обаче е тази, която следва да провери дали условията за упражняване на това право са налице в разглеждания от нея спор.

34 С оглед на горепосоченото на поставения въпрос трябва да се отговори, че сключен извън търговския обект договор, по силата на който се предоставя застраховка „Живот“ срещу заплащането на месечна застрахователна премия, която в различни съотношения се инвестира в ценни книжа с фиксиран доход, в ценни книжа с променлив доход и във финансови инвестиционни продукти на съдоговарящото дружество, не попада съгласно член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577 в приложното поле на тази директива.

По съдебните разноски

35 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Сключен извън търговския обект договор, по силата на който се предоставя застраховка „Живот“ срещу заплащането на месечна застрахователна премия, която в различни съотношения се инвестира в ценни книжа с фиксиран доход, в ценни книжа с променлив доход и във финансови инвестиционни продукти на съдоговарящото дружество, не попада съгласно член 3, параграф 2, буква г) от Директива 85/577/ЕИО на Съвета от 20 декември 1985 година относно защита на потребителите във връзка с договорите, сключени извън търговския обект, в приложното поле на тази директива.

Подписи